

ויצא יצחק לשוּחַ בַּשָּׂדֶה. (בראשית כד טג)

הראשונים אמרו: צא מעצמך ועלה למחוזות הדמיון, וכך תגלה את ה' הנמצא מחוץ לך ולשטיוותיך, וכך תוכל לכלול את עצמך באור ה' שאיך משיג אותו בתוך הכרך והמולתו. הבעש"ט אמר: כנס אל עצמך, ורד לפשפש בכל נפשך וגופך, וכך תגלה את ה' הנמצא בתוכך ואפילו בתוך שטיוותיך, וכך תוכל לייחד את עצמך עם אור ה'.

אם כך, לפי הבעש"ט, למה צריך לצאת לשדה וליער? הן ככל שהמצב יותר גושם, ישנה עבודה רבה חשובה יותר לגלות את ה' גם שם?

התשובה לכך היא, שאמנם הגילוי של ה' בתוך הכרך הוא מתוך ההמולה דווקא, וכמו שאמרו חז"ל: 'אם יאמר לך אדם, היכן אלוקיך תאמר לו, בכרך גדול של רומי' (ירושלמי תענית פרק א). אבל באשר לגילוי אור ה' על ידי עצמותך - אתה צריך לצאת לשדה, רק שם אתה מתחיל לשמוע מה הנפש שלך זועקת באמת. רק שם אתה יכול לשמוע את פעימות לבך ואת קצבו המיוחד. ולהבין מכך, את הנהגת הבריאה ביחד איתך. זוהי אינה התבודדות של מלמטה למעלה, אלא של מלמעלה למטה.

כמה אנשים סיפרו בכל מיני אופנים, את האפזודה הבאה: 'באתי לשדה, ורציתי להתחיל לצעוק את מר גודלי לתוך ההרים סביבי, שפעם אתה תלמדני וישמע הקול האמתי שזועק לבי בשקט כבר זמן רב.'

אבל ככל שצעקתי, הרגשתי שצעקתי שקרית וחלולה. שאני לא צועק כי לוחץ לי, אלא שאני צועק כי ככה ה"מתבודדים הרגילים" עושים. ואז שאתקתי ואז דיברתי דיבור אמיתי של תודה עמוקה לה', על כך שכינתו לצאת לכאן. ולשבת בגישה עם השי"ת בשקט. וכמה סיפורים כאלה בדיוק קרו להיפך. כולם טובים ואמתיים. אי אפשר לשקר בשדה. אפילו אם אתה רוצה. אלו הן תורות ההתבודדות על רגל אחת. ואיך פירושה זיל גמור.

אנשי העיר מפני שיקרה נפש אביו מאד בעיניהם. גמלו חסד עמו, ויתנו אותו למלמד שילמדו עמו, והצליח בלמודו מאד. אבל מפני שדרכו היה ללמוד כמה ימים ואחר זה לברוח מבית הספר, ויחפשו אחריו ומצאו אותו יושב לבדו ביער, ותלו הדבר מפני שהוא יתום ואין משיגו עליו הוא נעבד משולח. והביאו אותו עוד הפעם למלמדו. וכן היה כמה פעמים הוא בורח אל היער להתבודד שם. עד אשר בהמשך הזמן נתקרה הדבר ונתיאשו מלידתו אותו למלמד.

ובכן נזכיר במילה אחת, יסוד ממשנת הבעש"ט, ונראה איך היא קשורה לענין ההתבודדות, ואם נזכה אף נבחין בדרך התבודדות מחודשת אשר חידושה מיוחס אך ורק לבעש"ט, לפניו לא היה כמות. ואמר היה הבעש"ט: 'בגאולת מצרים לא יצא מן הגלות... ענין גלות מצרים היה שחסר מהם הדעת להכריע שיש בורא המחשיב בכל רגע מעשה בראשית, והוא ממלא כל עלמין ולית אתר פניו מיניה וממש אלופו של עולם בכל תנועה, עד שבא משה בחינת הדעת ועל ידי המהשגה ומחיה בכל רגע את כל העולמות ולית אתר פניו מיניה ממש... ובהו ידעו שאין שום מציאות בלתי השי"ת, ובכל לבושי וכוסיוני והסתרות נפים שם אלופו של עולם. ובדיעת זה שאדם יודע שהקב"ה מסתתר שם בכל תנועה ותנועה אלופו של עולם בכל תנועה - אזי בדיעה זאת תפרדו כל פועלי און ואין זה הסתרה כלל, כי תיכף מרגיש חיות ואור אלוקות.'

ובמילים אחרות, הבעש"ט חוזר ומגלה הלך וגלה, הקב"ה לא נמצא רחוק, הוא לא נמצא באיזה מקום, הוא נמצא בתוכך. עליו רק נשאר לגלות את זה ולהתבונן בזה. אם כן אפוא, האדם הוא יצור אלוקי, לו נשמה אשר היא מחייה אותו, ומכל תנועה בנפשו ובנפשו, יכול הוא לגלות את אור ה' המסתתר בתוכו ומנהל ומנהיג אותו בכל תחום וענין. ולשם כך צריך להתבודד. כעת נחמד את ההבדלים בין שני סוגי ההתבודדות:

ובכן, אם נגדיר נכונה את ההתבודדות הפנימית ע"פ דברי המספיק, וכך היא גם שפת שאר רבותינו הראשונים, לדי שהתבודדות אמורה להביא את האדם לדיקות מוחלטת בהשי"ת, וזה יגיע על ידי זיוון השכל מכל עניני העולם.

ולשם כך צריך "התבודדות חיצונית". ומהי? להלן ציטוטים משם:

ההתבודדות החיצונית פירושה התרחקות מבני האדם והזקרת הרגל מעצרותיהם והינתקות מעליהם. וההתבודדות החיצונית יש שתהיה שלימה, כגון על ידי ההתרחקות מחיי הכרך והסתגרות במדבריות ומקומות שאין בהם ישוב, ויש שתהיה חלקית בלבד כגון ההסתגרות בבית פנימה. יש שתהיה מתמדת ויש שתהיה ארעית, יש שתאריך זמן רב ויש שלא יארכו מיה, ע"כ. ולהלן במאר המספיק" שזו הייתה הדרך של הבריאים הראשונים, ודרך זו טבע "חונן", עליו כתוב מפורש 'ויתלך חנון את האלקים'. נסכם את דרך ההתבודדות הנזכרת לעיל: כאשר אדם נמצא בכרך, הרי הוא שקוע בבלי העולם, ולכן אינו יכול להתבונן בגדלות הבורא, ולדמיין לעצמו את הכחות העליונים. אבל כשהוא יוצא מהכרך, בין השדות העמקים והכרמים, הוא יכול "לצאת מעצמו", לצאת מחוקי הטבע הנוקשים, ולהשתלול למחוזות אחרים רחוקים ממנו, מקומות של נבואה ואף רוח הקודש.

דרך זו של התבודדות, נהוגה היתה דורות רבים, בין הצדיקים והפרושים, גדולי התורה ארזי הלבנון. עד שהאיר ה' את אורו של מרן הבעש"ט ז"ע. ידוע, שהבעש"ט היה מתבודד בהרי הקרפטים, במחוזות שבין קאסוב וקייטוב, עד, שכלשון הרה"ק ר' מנחם מענדל מייטבסק ז"ע: 'היה היה דבר ה' בידי הבעל השם טוב, ויזוור אומר ויקם. אחד היה, ומתקדמך אחר קם כמותו. ואז הוא פרסם את הדרך אשר נתגלה לו, ואשר הועידו לו לגלות אותה לכל באי עולם. האמת היא, שעוד בניקותו נהג הבעש"ט בהתבודדות, וכמסופר בשבחי הבעש"ט: 'ויהי אחרי פטירת אביו, ויגדל הילד, והנה,

מעלת ההתבודדות עליונה וגבוהה היא עד מאד. כבר בתקופות סיפורי התנ"ך, אבות העולם וגלי המרכבה נהגו להתבודד בשדות ובהרים כפי שיעודו סיפורה התורה הנביאים ואף גם הכתובים, סיפורי הזוהר מתקופת התנאים, וביורת בכתיב הראשונים, שלא נראה רק מעשה ונזכר הלכה, אלא אף התמידו דבר, על מעלת הפירושות וההתבודדות בינו לבין קונו.

נביא לדוגמא מרבינו אברהם בן הרמב"ם (המספיק לעובדי ה': פרק על התבודדות), זה לשונו: 'ההתבודדות היא אחת הנכבדות שבין המידות התרומיות, והיא דרכה של גדולי הצדיקים ובאמצעותה הגיעו הנביאים לידי הגלות. והיא נחלקת להתבודדות חיצונית ולהתבודדות פנימית. וכוונת ההתבודדות החיצונית היא השגת ההתבודדות הפנימית שהיא המדרגה העליונה בסולם הגלות, ולא עוד אלא שהיא היא ההגללות עצמה'. בהמשך מוסבר היטב מה היא "התבודדות הפנימית" וה"התבודדות החיצונית". נצטט כמה משפטים, בהקשר ל"התבודדות הפנימית":

"הנאמנות השלימה מקרב לב שעליה התפלל ודי (תהלים יא:א) "לב טהור ברא לי אלהים" ואשר אותה השיג אסף כמאמרו (שם עג כז) "כלה שאירי ולבבי צור לבבי וחלקי אלהים". היא טיהור הלב וזיונו מכל דבר זולתו יתעלה והחדרתו אליהם והסדרתו בקרבם".

"ומדרגה זו תושג על ידי ביטול פעולות של החלק המרגיש מחלקי הנפש, (כפול) או רובו, והרחקת החלק הרוחני משאר עניני העולם והטייתו אליו יתעלה והעסקת החלק השכלי בעניניו יתעלה והפעלת החלק הדימויני במה שמושיעו והתעלוי על ידי התבוננות בבריאותו יתעלה, בריאות אדירים המודיעות על בוראן, כגון התבוננות בגדולת הים ואימתו ונפלאות יצורו הקב"ה או התבוננות אל סיבוב כדור העולם במלוא הדרו או בטיבים של הכוכבים וכדומה".

"להשגת ההתבודדות הפנימית המאחדת, השתמשו הנביאים ותלמידיהם בכלי זמר ומנגינת כנאי לעורר את הרוחני אליו יתעלה ולטהר את החיצונית מכל דבר שמחוצה לו".

עד כאן.

עטרת פז
ממחשבת המזכר

מה' יצא הדבר

המשנה במסכת ר"ה: בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת פירות האילן, האדם נידון ב"ה ובחג נידונים על המים, יש מקשים כיוון שהאדם נידון באופן אישי מה יש לרוע על התבואה הלא הכל לפי האדם נמציו למדים שיש דין על הנהגת הטבע גם שהיא נסתרת ונראה לפי שאתם כי יש איזה מקריות אבל האמת שהכל מושגת והתבואה נידונית האם היה שפע או צמצום האם שנה תהיה גשומה או שחונה בקיצור מה יהיו הטבעים את אותה שנה. מלבד זה האדם נידון מה יהא חלקו בכל המציאות הטבעית, אם הוא זכאי בדינו על אף שהשנה עלולה להיות שנת מחסור הוא יקבל את שלו וכן לצד השני גם בשנת ברכה מי שלא נגזר עליו שפעים יחסר ממונו באפשרויות אין סוף. עפ"ז ניתן להבין דברי חובת הלכות שאומרים שמי שאינו בוטח בה' הוא נמסר ביד מי שבוטח בו ואין הקב"ה שומע עליו. ודאי שאין כוונתו לומר שאדם זה כביכול ללא השגחה בכלל כי הלא הרי מציאות בעולם ולו הקטנה ביותר שאינה על ידי הקב"ה שמהווה את הבריאה ומחדשה בכל רגע ורגע, אלא הכוונה בדבריו שאדם זה יתנהלו חייו לפי דרך הטבע בהסתרה ואם הוא בוטח על אדמתו ושדהו א"כ בשנה שהתבואה מבורכת יתכן ותהיה ברכה באסמו אולם בשנה שטבע העולם יהיה מחסור כפי שהעולם נידון אדם זה יהיה מהנפגעים הראשונים. אולם הבוטח בה' ימצא הדי חסרונו בכל עת ומצב ללא כל קשר למה שנגזר על הטבע והכלל, כיון שהוא נידון ב"ה אזי יראה השגחה פרטית. גם האדם שלא בוטח בה' נידון ב"ה ואולי מצד מעשיו לא נגזר עליו חסרון אבל כיון שאין הוא בוטח בה' ואין הוא מכיר שפרסונו מאתו יתברך א"כ בשנת בצורת ימיש כיון שההנהגה איתו היא על פי דרכי הטבע ועדיין צ"ב.

[טובנה גדולה שיש טבע והשגחה. כי קשתאדם עושה טוב, אין מנהיג אותו בהשגחה. וכשהוא אינו טוב, ואם היה מנהיג אותו בהשגחה - לא היה יכול להגיע לו שום טובה. אין מניח אותו על הטבע, ויכול להיות שיקרה לו טובות על פי הטבע, ואם לא היה רק השגחה, היה אפשר שהתבטל ההשגחה לגמרי. כי קשתיה רואה יתברך. והיא הקצם מתנהג כבאיה, היה נופם. והיה מסיר בהשגחה לגמרי. אבל עקשו מניחו על פי הטבע, וכשהוא חונן למטוב, שמיניע עליו כ"ל, ובאמת אין אנו יכולין לקביו מהו טבע והשגחה, כי באמת גם הטבע היא השגחתו יתברך, וזה אי אפשר לאדם לקביו לפני דברים אקרה. והינו הטבע שפאמת היא השגחתו יתברך: תניא יז]

לעטר פתורא
דרושים נאים לפרשת השבוע

מה' אשה לאיש

'ה' אלוקי השמים אשר לקחני מבית אבי' וגו' והביא רש"י מחז"ל, למה לא הזכיר אברהם אבינו גם אלוקי הארץ כמו שאמר קודם לכן - "ואשיבעך בה' אלוקי השמים ואלוקי הארץ אשר לא תקח וגו", ותירץ שעכשיו אמנם הוא גם אלוקי הארץ מכיוון שהרגלתינו בפי הבריות אבל כשלקחני מבית אבי היה אלוקי השמיים ולא אלוקי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא היה רגיל בארץ. וצ"ת למה הזכיר זאת כאן אברהם, ומה ענין זה למציאת הזיווג ליצחק. ונראה לומר ע"פ הא דאיתא בחז"ל (מוק"י): אמר רב משום רב יא רבון בן אצטרוברל מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש מן התורה דכתיב 'ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר' מן הנביאים דכתיב ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא מן הכתובים דכתיב בית וואן נחלת אבות ומה' אשה משכלת, ע"כ. ובפסיקתא איתא בתוספת דברים - הנה רבקה לפניך, בזכות שאמר לך, ה' אלקי השמים הוא ישלח מלאכו לפניך. ותהי אשה לבן אדוניך. מיכן אמרו ר"ל מה' אשה לאיש, ע"כ. ומבואר מהפסיקתא שמכאן למדו שמה' אשה לאיש, והוא כלול בדברי אברהם שאמר אלוקי השמיים הוא ישלח וגו'.

והנה בריש סוגיית הגמ' שם - אמר שמואל מותר לארס אשה בחולו של מועד שאם יקדמו אחר וכו' ומקשה הגמ' - ומי אמר שמואל שמא יקדמו אחר והאמר רב יהודה אמר שמואל בכל יום יום בת חור יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני שדה פלוני לפלוני - אלא שמא יקדמו אחר ברחמים, ע"כ. ומוכח שעל אף שמה' אשה לאיש ומכריזין מן השמיים, עדיין יכול אחר ע"י תפילה לקדמו, וצ"ע מניין ידעו זאת חז"ל שע"י תפילה יכול לקדמו אחר ברחמים והוא הגזירה לעולם עומדת. והנראה לומר בזה שהנה בשעה שצוה הקב"ה לאברהם לצאת מבית אביו הנטווח בדר - 'ואעשר לגוי גדול, וטבעה שהבוטח על יצחק הרי נאמר לו 'וביצחק יקרא לך זרע', א"כ נמצא שהבטחת 'ואעשר לגוי גדול' קאי על יצחק.

ולפ"ז יתפרשו הדברים מין חומי - שכשאר אמר אברהם אבינו לאליעזר שאין לו לחוש כי ודאי יזווג הקב"ה ליצחק יזווג הגון לו מבית אביו כמו שהבוטח, טען אליעזר - 'ויאמר אליו העבד אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי וגו' - הדינו שטען אליעזר שאמנם הבוטח כך אבל אין זה מאל גזירה ואולי יקדמו אחר ברחמים. וע"ז באה תשובתו של אברהם - 'ה' אלוקי השמיים' אמנם צודק אתה שמעתה והלאה שייך שמא יקדמו אחר ברחמים, אמנם בשעה שהבוטח לי עדיין היתה בחינה שהקב"ה היה רק 'אלוקי השמיים' ולכן - לא היה באי עולם מכירים בו ושמו לא היה רגיל בארץ, א"כ לא יכול להיות שמישהו קדמו ברחמים, שהרי בשעה שהבוטח בכלל לא ידעו לקרוא בשמו ולא היה אף אחד שיתפלל אליו כלל א"כ ודאי שהבטחה אינה מוגבלת בזה שיקמו אחר כי בשעה שניתנה לא היה שייך מציאות של אחר שיתפלל, ועוד שאין הדין הוון שחכ התפילה שהתחדש מכוחו הוא זה שיקבל את הבטחתו, על כך בטוח בטוח היה אברהם כי 'הוא ישלח מלאכו לפניך וגו'. לכן במאן רב מוכח שמה' אשה לאיש כל עוד אין אחר שיקדמו ברחמים, ואדרבא, מזה שחש אברהם אבינו לטענתו של אליעזר מוכח שבאמת שייך שיקדמו אחר ברחמים, ודו"ק.

לקדושים אשר בארץ המה ואדירי פליחפציבם

התורה על קבורה שהיא נפק"מ גם עבורינו. וישקל אברהם לעפרן את הכסף כו'. כתב בעל הטורים, חסר תתיב, בגימטריא רע עין ביה ועולה ת' כנגד ת' שקלים שלקח במערה. והגר"א ביאר דאברהם לא רצה להנות מהאלף כסף שנתן לו אבימלך, ורצה ליתנם כולם עבור קבורת שרה, אולם משראה שעפרון דורש ד' מאות שקל, לא נתן לו אלא ד' מאות שקל, ונמצא עפרן מפסיד ו' מאות, והשאר הביא לבני הפילגשים. ונראה דמה שאברהם לא חילק כסף זה לפני מיתת שרה, הוא משום דמטרת כסף זה היה להוכיח שלא קרב אליה אבימלך כמו שכתוב בפסוק "ונוכחתי", ולא כח כמינהי לחלקו. ורק לאחר שנפטרה, דשבו א"צ בזה, חילק אברהם כסף זה. איברא דמע"ז מצאנו אצל יעקב שהשתמש בכסף שהביא מכיזו לבן עבור חלקו במערה (להלן גה).

יש לעיין למה עד פרשה חיי שרה, לא מצאנו שהתורה דיברה על קבורת המת. והנה ע"פ הנצינים נראו בארץ (שה"ש בגיג) כתב הגר"א ז"ל, הענין כי מחמת שהאבות מונחים בארץ נוכל לזכות בזכותן, ואולי שגופן מונחים בארץ לא היינו יכולים לזכות עבורן כמו שאמר (התלים טו.) לקדושים אשר בארץ המה כו', וכ"ה בלוחות ראשונים ע"ש (וכ"ה ברש"י בתהלים. והעירו דמכאן ראה דקבורה הוא בארץ דזוקא, ולא עליה). והנה מצאנו בחז"ל ענין להשתטח על קברי אבות (עי' סוטה לד:), ולא מצאנו כן לבני הדורות שקדמו להם. והיינו משום דאין קורין אבות אלא לשלשה, ואין קורין אמהות אלא לארבע (ברכות טז:). ודרך האב והאם לבקש רחמים על בניהם, ולפ"ז י"ל דלכן לא הוזכרה קבורת המת עד האבות, עד דא הקבורה היתה למת עצמו, ומהאבות, מדברת

עטרת הסידים כמשנת החסידות על פרשת השבוע

יפה שיחתן של עבדי אבות

האדם לפי מה שיהלל, אם הוא משבח המעשים הטובים והחכמים והצדיקים... תדע ובחנת כי איש טוב הוא ושורש הצדק נמצא עמו...".

בהקדמת הרבינו בחיי לפרשת וישלח הרחיב בזה באר הטיב:

"מעין נרפש ומקור משחת צדיק מט לפני רשע, אכול דבש הרבות לא טוב וחקר כבודם כבוד" (משלי כה. כו. כז): שלמה המלך ע"ה הודיענו ככאן מעלת הצדיק ... ואחר שהודיענו בכתוב הזה שאי אפשר להשפיל כבודו של צדיק כשם שאי אפשר לעכור המים הצלולים שלא יחזרו לצלילותן, הודיע בכתוב השני כי יתחייב האדם לחקור הצדיקים ולספר בשבח מעלתם, והגיד לנו כי ערך החקירה הזאת בחקר כבודם הוא טוב מאליהם הדבש, כי אפילו הדבש הרבות לא טוב, והרבות לחקור בכבודם, הוא טוב וכבוד אצל המחשבה, כי אין ספק שהמשבח את הצדיקים תמיד אין זה כי אם מצד שבעו ומזנו הטוב ולכן סיפור שבחם אצל חוקר מדבש, והמשבח את הרשעים אין זה כי אם רוע לב ומצד שיש לו קורבה באחת ממדותיהם הרעות, ועל כן הסיפור בשבחם ימתק אצלו כענין שכתוב (איוב כ. יב) אם תמתיק בפיו ריעה, וכתוב (משלי כח. ד) עוזבני תורה היא חלק רשע, כי כל אחד ואחד משבח את זולתו".

ועל כן הזהיר שלמה המלך ע"ה כי בחקר כבוד הצדיקים והסיפור בשבחם ומעלתם כבוד הוא אצל המשבח, והולץ בדבר היה זה משובח, וריבוי החקירה בכבודם טוב מאליהם הדבש. וכן אמר דוד ע"ה (תהלים טו. ד) ואת ריאיה' ויכבד, והזהיר לחקור כבוד הצדיק ולספר בכבוד ריאיה' ולכבד

אותם, והמדה הזאת שם אותה בכלל מדות החסידים. העולים במעלות העליונות השוננים ככל קדשו, והוא שאמר (שם טו. א-א, ד) ה' יגור באהלך מי ישכון בהר דקדש חוקר תמים וגו' נבזה בעיניו נמאס ואת ריאיה' יכבד ...

גם רבינו הרמח"ל בספרו היסודי לכל מבקש ה', ספר "מסילת ישרים" כותב בהאי לשון: "הנה ממה שישקל הרבה לקנות החסידות, הוא גודל ההסתכלות ורוב ההתבוננות, כי כאשר ריבה האדם להתבונן על גודל ורוממותו יתברך, ותכלית שלימותו, ורוב ההרהר בהלתי משוגע שבין דעותיו ובין שפלותו, יגרום לו שימלא יראה ורועה מלפניו, ובהתבוננו על רוב חסדיו עליו, ועל גודל אהבתו יתברך לישראל, ועל קרבת השרים אליו ומעלת התורה והמצוה, וכיוצא בזה. והעיונים והלימודים, ודאי שתלתו לא אהבה עזה, ויבחר ויתאוה לידבק בו, כי בראותו שהשם יתברך הוא לנו לאב ממש, ומרחם עלינו כאב על בנים, ויתעורר בו בהמשך החפץ והתשוקה לגמול על כבן על אביו. והנה לזה צריך האדם שיתבודד בחדרו ... וכן תועיל הקריאה בסיפור מעשה החסידים באגדות אשר באו שם, כי כל אלה מעוררים את השכל להתענין ולעשות כמעשיהם הנחמדים", וזה מובא".

לאחר שלמדנו בספרן של צדיקים החובה להלל ולשבח וללמוד מתולדותיהם של צדיקים מעשיהם הטובים, הבוא נבוא לראות מה חידש לנו מרגא הבעש"ט ז"ע בהאי סוגיא, וחסידות ונחיצות הענין כמו שנתשרש ונתייחד בכבשונה של החסידות, וגם מה צריכים לראות וללמוד. כמו שאמר רביה"ק ר' אליעזר' ז"ל ועל כן של הספרים והספריים שמספרים מהעבודות של האבות' ועל כן של הקדיש יריעה בפ"ע בעד"ה.

בספה"ק ספרי החסידות למדו בפרשתנו אחד מייסודות עבודת השלי"ת שקיבלנו מהבעש"ט הק' ז"ע (וכבר נמצא כן במקורותינו הקדומים אולם הבעש"ט הק' סללו בדרכו את המיוחד להאיר לארץ ולדלים עד סוף כל הדורות), כל צדיק מתנבא בסגנונו ובגוונו המיוחד לו, והצד השווה שמהם נגמל לעסוק במשנתם הטוהרה של צדיקי הדורות, בגדלותם ובעבודתם, במעשיהם הטובים ובהשפעות שהניבו, וכפי אשר נרחיב בס"ד, ופתח דברינו יאיר בלשון קדשו של הה"ק רבי שלמה הכהן ריבנוביץ ז"ע מרדומסק בספה"ק "תפארת שלמה", בפרשתנו.

"ואבא היום אל העין וגו'. פרש"י אמר ר' אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים כו'. הניל עפ"י מ"ש (תהלים קיג. א) הללוהו הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. עפ"י מ"ש הרמב"ן בסוף פ' בא ז"ל וכוונת רוממת הקול בתפלות וכוונת בתי כנסיות וזכות תפלת הירבם זה שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם ויפסמו ויודו ויאמרו בירונית אנתו ע"ש. וידוע גודל מעלת הצדיקים האבות הקדושים וכדומה כי המספר בשבחם זהו רצונו ית"ש והוא כמו ד"ת. כאשר ראינו כל ספר בראשית תורה חלק סיפורי המעשיה והתלואת אשר מציאו

את אבותינו הקדושים והוא בתוך החמשה וחומשי תורה יחשב. יען כי קב"ה ואורייתא וישראל חד. לכן האמנם כי התפארת והגדולה לחי עולמיים לבד. ומי שנתן שבח והודיה לאחד מכל צבא מרום ולכוכבי לכת הרי הוא כעובד ע"ג וכופר בעיקר ח"ו. אבל לשבח בשבחם של צדיקים הללם ולספרם זה הוא רצונו ית"ש מפני כי הם התורה כמ"ש (דברים לב.

מ) כי לא דבר רק הוא מכם. התורה היא רק מששים רבוא בשמות בני"י כי ס' רבוא אותיות לתורה. וזהו הפי': 'הללו עבדי ה' הללו את שם ה' פי' מה שמהללים עבדי ה' הם הצדיקים זה הוא כמו שמהלל שם ה' כי זהו רצונו ית"ש. וזה כוונת רש"י: יפה שיחתן של עבדי אבות' על העבודות של האבות הוא הרצון ותכלית הבריאה רק בשביל ישראל שיקבלו התורה. לכן הרצון הוא האב והתולדה נקרא בשם בן. וזהו תורתן של בנים. עכ"ה"ק.

כדברים הללו מבואר בספרן של צדיקים בשם הרה"ק מרוזין ז"ע אשר גם הוא השיב לא' ששאל הענין בדביקות בצדיקים ומעלותיהם, והשיב לו הרה"ק שרש"י הק' מביא קושיא זאת "אמר ר' יצחק לא היה צריך התורה להתחיל אלא מהתוודש הזה לכה" - אלא כוח מעשיו תורה לעמו...". ומבא בשמו בספה"ק עיריין קדישין בפרשתנו, אשר כל עבודת האכילה הוא להוציא צה"ק מהקלי', ובפרט כאן בעת אשר בא אליעזר בשליחות אברהם אבינו ובכוחו להציא את דבקה אמנו משם. עמל להוציא הצה"ק ואמר לא אוכל עד אם ידברתי דברי שבכח קדושת דברי התורה יפעול כדבעי, ועמה כן ע"י סיפור דברים מעשה דרבקה שבכח סיפורי צדיקים לקדש המאכלים ולפעול פעולתן כמו דברי תורה, ע"ש ובעוד ספרים.

ענין הסיפור וההלל בשבחם של צדיקים ומעשיהם הטובים, כבר מצינו בחז"ל ובראשונים, הרבינו יונה בשערי תשובה (שער ב' קמח) כותב שזו המבדק לבן אדם באיזה מצב הוא עומד, כמו שכתב בלשון קדשו המתוק והטהור "נאמר מצרף לכסף וזהו הללם ואיש לפי מהללו'. פירושו מעלות

לאחר שבשבעות הקודמים דנו במחלוקת האחרונים בדיו קדושי פירות נכרי, השבוע נדון הלכה למעשה. הנה ביארנו שנחלקו המבי"ט והב"י האם פירות שגדלו ביד נכרי צרי' לנהוג בהם קדושי, וגם נחלקו אם צריך להפריש תרומ' בשביעית מפירות אלו. דעת המבי"ט דנוהג בהם קדושי ופסוטים מהפרשת תרומ', ודעת הב"י דאין נוהג בהם קדושי, ואם נתמרחו ביד ישראל חייבים להפריש תרומ'.

והנה כתב החרדים, וגם בפירות שגדלו בקרקע נכרי בשביעית או מה שזרע, כשאבו ליד ישראל מוכח בהדיא מלך מה כתבנו למעלה דהם כגדלו בקרקע ישראל דמי, ופטורין מן התרומות ומן המעשרות, וכן היה נוהג ומנהיג גדול הדור מהר"ל משה מטראני ז"ל. גם גדול הדור כבוד מהר"ר יוסף קארו זצ"ל בסוף ימיו כשחבר שלחן ערוך כתב סתם, שנת השמיטה אין בה לא תרומות ולא מעשרות, ולא חלק בין פירות הנכרי לפירות ישראל וכן עמא דבר. ומבואר מדבריו דהב"י חזר בו בסוף ימיו והסכים עם דברי המבי"ט.

אמנם הבאנו כבר במאמר הקודם שבאבקה רוכל סי' כד כתב הב"י בשנת של"ד (כשנה לפני פטירתו של הב"י) חזקו בבתי כנסיות דלא להמבי"ט. וכתב ע"ז החזו"א, ולא מצינו בראשונים ואחרונים מי שיאמר שאין קדושת שביעית נוהג בשל נכרים, וזאת מה שהזכירו שנחלקו בין הב"י והמבי"ט. ולפי דברי מהר"ט החרדים והש"ה [שער האותיות אות ק קדושת האכילה. ולא מפורש שם שהב"י חזר בו, אלא רק שנקט הש"ה כהמבי"ט להלכה], חזר הב"י והורה מבי"ט. ולפי הנדפס באבקה רוכל בשנת של"ד עדיין החזיק הב"י בשיטתו, עדותן של הגאונים שחיו בחיי מרן והיו גדולי הדור בדור שלאחריו, ודאי קים להו טפי בדבר, ועדותן מכרעת נגד דבר הנדפס לאחר דורות הרבה ולא מרן הב"י חתם עליה. ובמקו"א כתב החזו"א, וזה מכחיש בהחלט מה שנדפס באבקה רוכל שהכריזו איסור בשנת של"ד. ועל הדפוס אין לסמוך, שנדפס אחרי שנים רבות והט"ס מצויות. ואפשר שצ"ל ויהי א"כ כתב ידו ממש כל הנזכר אות באות. וחמתתי שמי משה גאלנטי. ומעתה א"א להתלות בטי"ס וכו'. וכתב הברכ"י, ומכאן תשובה למ"ש הרב ספר החרי"ם דמרוץ בסוף ימיו כשחייבו לא השתלח לא חילק וכו'. דהרי מרן הכא בש"ע בד"ן זה כתב ששנת השמיטה שנת השי"ג, והתשובה הנזכרה היא שנת של"ד לפני מותו סמוך למיתתו. כי בניסן שנת של"ה נלקח ארון האלהים כנוצר. והאיכא אסדותיה דרב מהר"ם גאלנטי הוקן הרב המוסקף, אשר יאמר כי הוא זה כתב יד הקדש מרן ז"ל. וגם תשובה מוצאת למ"ש מהרי"ט שחרב המבי"ט וחבירי הכיזו של לעשרו ואיעקרא מרן היה חוכך להחמי"ו וכו', דלשון זה מורה דמרוץ גם בתחילה היה מסתפק והיה חוכך בדבר. והרי מרן ז"ל עד ממחר דכלהו רבנן לדברי הרב המבי"ט קמיתא בטול ואחרייניתא, וכרוזא קרי בחיל מבי כנישאת לבי כנישאת משום אפרושי תרומות ומעשרות בראשית וחי'ל. וגם יכינו למען יעתי מנהג ע"ק ירושלם מזמן האנאן מהר"מ"ל שהיה בזמן מרן, ויהי מאז ומקדם להפריש תרומות ומעשרות.

ומשיך שם הברכ"י, ואולם פש גבן חקור דבר אנן מה ענהו לשני כתובים המכחישים זה את זה. אסדותיה דרב הוא הקדוש מהר"א אדכרי בספר החרדים. ועדות ביהוסף אבי הקהילה מהרי"מ"ט, וכל קבל דנא זה כתב ידו של אבא אביהן של ישראל רבינו הגדול מרן זצ"ל העד העיד בנו ביד חוקק ועל ספר חוקק. והקרובו אלי דמני סליק ר' ב' לבי בקרי, והיתה מנוחתו של מרן זצ"ל, הנהיג הרב המבי"ט להפך, שהריין קים כעשר שנים אחיו, ולדעת קצת שאחרי מרן כשש שנים משה' עליה אלהים, יתכן דבשנת של"ה עצמו אבא חדיש קודם שנפטר מן והיה שוכב במשק ערש בחוליו אשר מת בו, וברו בן מרן רצו להפריש מהיין של פירות שביעית אחר יד הרב המבי"ט שלא בידיעת מרן ז"ל שהיה בדבקי מיתה, והנהיג שלא לעשר. והיינו דכתב הרב מהרי"מ"ט א"כ לחרוץ אבא מארי וחכמים שעמו בפומבי שלא יעשרו, כלומר שהפירוט הרב המבי"ט וחביריו אחר פטירת מרן או סמוך ממש לפטירתו לרבנן דהו סברי כמון של עשרו, ומשם נגזר שלא לעשר בבתת ת"ו, והיינו דכתב הרב ספר החרדים עין עמא דבר. אבל לא שמרן ז"ל נמצא במעמדם ובישל דעתו או חזר וחדד להם, כאשר חשב מורי הרב ז"לה"כ בספרו הבהיר נתפס בכסף"ד סוף סימ' ד', שכתב משם מהרי"מ"ט שנתנועלו כל חכמי צפת ומרן עמהם והסכים שלא לעשר. ע"ש. דכבר נתברר להפך. וממה שהוצרך הרב המוסקף להעיד על כתב מרן, ונתבס בספר דבריו של גדול הרב מהר"ם גאלנטי חוקק, יש מקום לצדד דאחר רבות בשנים רבני צפת עצמם היו מסופקים אם מרן חזר בו, וכאשר ניכר מדברי הרב ספר החרדים, ולזה הוצרך הרב המוסקף מהרמ"ג להעיד על כתב מרן בשנת של"ד שהיתה השמיטה אחרונה לימי חייו, ללמדנו דעד זבולא בתרייתא הנה עז עומד מרן בסברתו אלא שגברו יד הרב המבי"ט א"כ. ולכל הדברות ידענו נאמנה כי דעת מרן מתחילת ועד סוף כרבינו ירושלם ת"ו לעשר.

החזו"א גלגלו ספור כתב שאחר זמן הגיעו לידיו דברי הברכ"י, ואיפ"כ לא שיהא את דעתו, ובע"ה וכל"ג בשבוע הבא נביא את דבריו בזה.

הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע כ"ה חשוון תקצ"ט

לבוא, מאחר והיא מאמינה לי שאינני רבי, הרי שבוודאי תזכה להיושע'...

ריקוד מנקה הארובות

גם מחותנו - הרה"ק ר' חיים מאיר יחיאל ה'שרף' ממאגלעניצא - היה מרבה להפציר ברבי נפתלי שיקבל על עצמו עול הנהגת חסידים. אותו היום ערב שבת שבע ברכות היה, לצאצאיהם של שני הצדיקים, פנה ה'שרף' לרבי נפתלי והחל לדבר על לבו. התחמק אותו צדיק: 'כעת בערב שבת בוודאי אין הזמן גרמא, עוד חזון למועד לדבר על כך'. והיה במוצאי שבת, בעיצומה של סעודת מלוה מלכה ושבע ברכות, נטל לפתע רבי נפתלי מטאטא בידו והחל לרקוד עמו, ומשביקש ה'שרף' להבין את פשר הדבר התמוה, תמה רבי נפתלי: 'הלא זה הדבר אשר ביקשת ממני, איר וילט דאך מיר מאכן פאר א קויען קערער' (= הלא רצונכם למנות אותי למנקה ארובות)...

פנו מקום..

בלשון חסידים מסופר, כי כאשר נסתלק רבי נפתלי לגנזי מרומים, ויהי בנסוע הארון אל תוך האהל הקדוש מקום מנוחת אבותיו בבית העלמין שבליזענסק, הבחינו בני ה'חברא קדישא' כי אין מקום קבורה עבורו בתוך האהל, בשורה המיועדת לצאצאיו של הרבי רבי אלימלך, מול ציונו הקדוש, שם היו טמונים שני בניו ושני חתניו.

משהבחין בכך בן אחיו, הרה"ק רבי אלימלך מרודניק, פנה לעבר המצבות ואמר 'רצוני שיפנו מקום לדודי, ואם לאו נטמין אותו ליד זקני הרבי רבי אלימלך ממש, ולא יקפיד על כך, לפתע הבחינו ה'חברא קדישא' כי יש מקום עבור רבי נפתלי, ואכן הוא נטמן שם, ויהי לפלא...

לאחר השואה הנווראה, כאשר באו חסידים ואנשי מעשה לחדש את האהל הקדוש בליזענסק, מצאו את שרידי מצבתו של הרבי רבי אלימלך, אמנם מאחר ולא יכלו לוודא היכן מקום קבורתם של בניו הקדושים ושל נכדו רבי נפתלי, כיסו הם, בהוראת חכמי ישראל, את כל ריצפת האהל ב'פוחת טפח'. עם כל זאת, יש שלא רצו לעמוד על השטח שלפני הציון הקדוש, והעדיפו לפנות לצדדים. מפני כבודם של הקדושים אשר בארץ המה. זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל, אכ"ר.

שהלך עם מידתו זו עד הקצה האחרון. לאחר פטירת אביו רבי אלעזר, ביקשו החסידים לשים כתר מלכות בראשו, ולהמליכו להמשיך את שושלת הקודש, אלא שהוא סירב. הם ניסו להפציר, לבקש ולשכנע, ואף לשלוח אליו בקשות מטעם גדולי וצדיקי עולם, ורבי נפתלי לא יכרע ולא ישתחוה. משראה שאלו לא מניחים אותו לנפשו, הפטיר ואמר, שהוא מסכים לקבל על עצמו את עול ההנהגה אך ורק ליום אחד בשנה - הוא יום הפורים. ואכן בהגיע יום הפורים, התקבצו המוני חסידים והתדפקו על ביתו של רבי נפתלי, משהבחין בכך הלך ו'התחפש' לרבי, לבש את מלבושי הכבוד של אביו, נטל לידו את קופסת הטבק והקיש עליה באומרו: 'כל הרוצה להיושע יבוא ויושע'...

לשמע הדברים קפץ אדם אחד מן הנוכחים, וזעק 'רבי, אני רוצה להיושע!', וביקש מרבי נפתלי שיברך את זוגתו שחלתה ר"ל, רבי נפתלי האציל עליו ברכה, ותוך רגעים ספורים הגיעה השמועה כי זוגתו של הלה קמה ממיטת חליה והתרפאה. מיד באו והתכנסו מאות איש מכל הסביבה, אשר בקשו להתברך גם הם, אחז רבי נפתלי בדש בגדי הקודש, נענע אותם ואמר: 'נענוג נאריש נע'מאכט' (= השתטנו כבר די)...

ואולם בשאר ימות השנה היה רבי נפתלי משלח מפניו את כל מי שביקש להגיש לו פתקא דרחמי או להזכיר שמו בפניו לברכה.

עד כדי כך, שפעם בערב יום הכיפורים, משנודע לו כי באה קבוצת חסידים, ומבקשים לתת לו 'קוויטלעך' לקראת היום הקדוש, הלך וישב לסעודת היום כשהוא מושיב את זוגתו הרבינית ע"ה סמוך לו, בכדי שהללו יסוגו לאחור... ברם, על פעם אחת מסופר שהואיל לקחת 'קוויטל' גם ביום מימות השנה הרגילים. היה זה כשבאה לפניו אשה בוכייה, שהייתה זקורה לישועה דחופה, נכמרו רחמי רבי נפתלי, והואיל לקבל ממנה את הפתקא עם דמי ה'פדיון נפש' שהיו כרוכים בתוכו, ולאחר שקרא בו האציל עליה ברכה מעומק הלה. בטרם צאתה התחננה במר נפשה: 'שהרבי לא ישכח ממני', כשמוע רבי נפתלי את המילה 'רבי', אמר 'אינני רבי!'. אם כך - אמרה האשה התמימה - 'ישב נא לי את הפדיון'. על אתר נטל רבי נפתלי את הכסף והחזירה לה. לאחר צאתה אמר רבי נפתלי לבני ביתו: 'בטוח אני בישועתה כי קרובה היא

עקב עונה יראת ה'

לאחר שהפצירו בו החסידים, והתדפקו על דלתותיו לבקש ישועה ורחמים, הואיל ליטול על עצמו את עול הנהגת העדה... מילים כגון אלו, מוכרות לנו מדי מרישומי תולדותיהם של צדיקים, אמנם, כנראה צדיק אחד היה שלא נענה גם להפצרות כגון אלו, וכל ימי חייו ברחו מן הכבוד, באמת ובתמים. הלא הוא הרה"ק רבי נפתלי ווייסבלום, בנו של הרה"ק רבי אלעזר מליזענסק - בנו הגדול של צדיק הדורות הרבי רבי אלימלך מליזענסק.

ידועים היו צאצאי הרבי רבי אלימלך במידתם שהנחיל להם, היא מידת הענוה. ודווקא משום היותם מיוחסים אליו ואל שאר צדיקי עולם למעלה בקודש, היתה רוחם שפלה יותר, שכן סבורים היו כי עדיין לא הגיעו מעשיהם למעשה אבותיהם, ועוד לא העפילו לשלימות הנדרשת מהם בעבודת ה'. הרבי רבי אלימלך במאר בנועם אמרו: 'מאיך הוא מדגיש את אבות, השמורה לבניהם של הצדיקים, הוא מציינ מעלתו של צדיק שהשיג דרגה זו: 'מחמת זכות אבותיו שהיו צדיקים, ומחמת זכותם חולקים להם כבוד בפמליא של מעלה שהיו בניהם צדיקים' (נועם אלימלך, פר' במדבר), מאיך הוא מדגיש את חובתו של זה להגביר את מאמציו ולהסתכל תמיד כלפי מעלה: 'צדיק בן צדיק לא ישגיח על זכות אבותיו, לאמר שזכות אבותיו יעמוד לו ולא יתאמץ בעבודת הבורא מחמת זה', כי אף הוא 'צריך אימוץ וחיוזק גדול בעבודתו' (שם פר' לך). יתר על כן: 'צדיקים שנתקדשו מאבותיהם, אף שהם מלאים תורה ומצות, מחמת זכות אבותם מסייעתם, לפעמים 'כולים לבא ע"י פניה וגדלות מזה, ויפלו מהר מדרגתם' (שם, פר' אמור), ולכן חייב בר-אבהו להתעלות תמיד מתוך דגאת מתיא למקום אבות, שאהיה צדיק כמותם, והכנעה זו יכניס תמיד לביתו, דהיינו בקרבן, ויזכיר עצמו תמיד, ובוזה הוא מפרש את הכתוב 'ושכחי עמך ובית אביך ויתאוו המלך יפך' (התלים מה, יא): 'אם תבוא למדרגה זאת שתשכח מאיזה עם אתה ומאיזה בית אב אתה מיוחס, אז יתאוו המלך - מלכו של עולם את יופיך... שיכניע עצמו בזה, שלא יתגאה ביחוס אבותיו, אם הוא ממשפחה מיוחסת, רק יחשוב שזה הוא סיוע לו לעבודת הבורא שזכותם עומדת לו ולזרעו, אבל לא להגאות עצמו ולגאותו' (נועם, פר' בא). בדרכו זו צעדו בניו אחריו, כשהבולט בהם הוא רבי נפתלי,

עטרות של שבליים

פלאות ופרפראות

קופסת הטבק של רביה"ק מראפשיץ זי"ע

ויקם שדה עפרון אשר במכפלה וגו' (כנ, יז). פירש רש"י: 'תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך'. ואמר על כך הרה"ק בעל 'שפע חיים' מצאנו קלויזענבורג זי"ע (שער חומש רש"י, פרשת חיי שרה תשכ"ה):

'מכאן מקור נאמן למ שידוע מפי סופרים, כי חיבה יתירה נודעת לחפץ של צדיק, שלפי שהקדושה שורה על חפצים של הצדיק לכן מיד שיצאה השדה מרשותו של עפרון ונכנסה לרשות אברהם האירה באור הקדושה עד כדי השתנות צורתה. וספר לי כ"ק אאמור' (הה"ק רבי צבי הירש מרודניק) זי"ע שהייתה לו בירושה קופסת טבק מהרה"ק מראפשיץ זי"ע, שקיבל מאת נכדו הוא חותנו בזוויר - הרה"ק מבארנוב זי"ע, ופעם אחת ביושבו אצל שולחנו הטהור של זקני הק' מצאנו (בעל דברי חיים) זי"ע נענה ואמר לאחד קופסת הטבק, הלא תראה שזקני יתעניין היום אצלי אודות קופסת הטבק שלי, והיה הדבר לשחוק בעיניו, והמרו ביניהם על בקבוק שכר אם כה יהיה כדבריו, ויהי אך הוציא כ"ק אאמור' את הקופסא מכיסו הרגיש בכך זקנה"ק ופנה אליו ואמר לו, מאין לך קופסא יפה זו הראה נא לי אותה, וכשהגיש לפני זקנה"ק פתחה והריח בה למרות שדרכו בקודש היתה שלא להריח טבק מעולם'.

במקום שאין חסידים - אין לדבר בחסידות

לא תקח אשה לבני מננות הפנעני אשר אנכי יושב בקרבן (כד, ג). בספר 'יג אורות' מובא בשם הרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זי"ע, שאמר בשם הרה"ק רבי ה'שר שלום' מבבלעז זי"ע:

כי הנה אברהם אבינו ע"ה אמר לאליעזר עבדו 'לא תקח אשה לבני מננות הכנעני אשר הוא יושב בקרבן, אמנם אליעזר, כשסיפר את הדברים לבתואל ובני ביתו שינה את טעמו ואמר 'אשר הוא יושב בארצו', ולכאורה יש להבין מדוע שינה ולא אמר 'בקרבן' כמו שאמר לו אדונו. ותירץ השר שלום, כי אברהם אבינו ע"ה באומרו 'בקרבן' נתן בהו רמז כי יודע הוא מחשבות בני אדם, וכי הוא מכיר במה שמתחולל בקרבן של הכנעני. אמנם כאשר בא אליעזר לארם נהרים וראה שלבן ובתואל אין להם אמונת צדיקים ולא יאמינו שאברהם מרגיש במחשבות אדם, החליט לשנות ולומר 'אשר אנכי יושב בארצו', ולא 'בקרבן'.

סיים השר שלום והתבטא: מכאן ראייה שכל מי שנקלע למקום שיושבו אינם הולכים בדרך החסידים, ימנע עצמו מלדבר חסידות...

השידוך - אך ורק משמים

ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר לא נוכח דבר אלקה רע או טוב (כד, ג).

כה אמר הרה"ק רבי יצחק מאיר מגור - בעל 'חידושי הרי"ם' (ליקוטים), בבאיור מאמר חז"ל (מועד קטן יח, ב): 'מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים (אנו למדים כי) מה' אשה לאיש. מן התורה דכתיב (בפרשתנו) ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר. מן הנביאים דכתיב (שופטים יד, ד) ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא. מן הכתובין דכתיב (משלי ט, יד) בית הוון נחלת אבות ומה' אשה משכלת'.

וכה מבאר: 'יש לפרש, כי יש שלושה דברים שביטבתן יש אדם את האשה, א - לשם ממון, ב - לשם נוי, ג - לשם משפחה, ומג' מקומות הנ"ל מוכיחה הגמרא כי אף על פי שכל אחד מהם לקח אשה לסיבה אחרת, מכל מקום בכללם אנו מוצאים אחר כך כי מאת ה' היתה זאת, דהיינו, בתורה מצינו שחייש אליעזר משפחה, ושם כתיב מה' יצא הדבר. ובנביאים מצינו אצל שמשון שחייש נוי, ושם כתיב ולא ידעו כי מה' היא. ובכתובים מדובר מהוון נחלת אבות כדכתיב בית הוון נחלת אבות, ואף-על-פי כן סיים הפסוק - כולם מודים כי מה' אשה משכלת'.